

АНАЛИЗА НА ФИНАНСИСКИТЕ ИЗВЕШТАИ НА УЧИЛИШТАТА ВО РСМ

Благица Колева¹, Оливера Ѓоргиева - Трајковска², Мила Митрева³

¹Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
blagica.koleva@ugd.edu.mk

²Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

³Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
mila.mitreva@ugd.edu.mk

Апстракт: Во јавните установи, како што се училиштата, финансиите се главно буџетски и нивното трошење подлежи на контрола и надзор од финансиски институции, локална самоуправа, управен одбор итн. Работата на менаџментот во финансискиот дел е да планира, обезбеди и правилно да го насочи трошењето на средствата и за истите да даде отчет пред надлежните во вид на финансиски извештаи, завршна сметка итн. За сето тоа е потребно менаџментот на училиштата да биде стручен, креативен, да умее да истражува и постојано да учи. Колку поуредно се работи во финансискиот дел, толку развојот на училиштето ќе биде поголем, тоа ќе биде поконкурентно и ќе може да ги следи современите текови во образовниот процес.

Овој труд ја истражува улогата на финансиските извештаи во управувањето со училиштата во Република Северна Македонија. Анализирани се клучните аспекти на транспарентноста, отчетноста и ефективноста на финансиското работење, со осврт на законската регулатива и праксата во образовните институции. Истражувањето се базира на анкети со менаџери, сметководители и наставници од различни училишта, при што се идентификувани предизвиците и можностите за подобрување. Добиените резултати покажуваат дека иако финансиското работење во училиштата е главно стабилно, потребна е поголема едукација и вклученост на сите засегнати страни. Предложени се насоки за подобрување на транспарентноста и оптималното управување со финансиските ресурси.

Клучни зборови: *финансиски извештаи, транспарентност, финансиска анализа, финансиско управување, образовни институции итн.*

ANALYSIS OF THE FINANCIAL STATEMENTS OF THE SCHOOLS IN RNM

Blagica Koleva¹, Olivera Trajkovska², Mila Mitreva³

¹Faculty of Economics, Goce Delcev Univer, Stip, Macedonia
blagica.koleva@ugd.edu.mk

²Faculty of Economics, Goce Delcev Univer, Stip, Macedonia
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

³Faculty of Economics, Goce Delcev Univer, Stip, Macedonia
mila.mitreva@student.ugd.edu.mk

Abstract: In public institutions, such as schools, finances are mainly budgetary and their spending is subject to control and supervision by financial institutions, local government, management board, etc. The job of management in the financial section is to plan, ensure and properly direct the spending of funds and to report to the authorities in the form of financial reports, final accounts, etc. For all this, it is necessary for the management of schools to be professional, creative, able to research and constantly learn. The more orderly the work in the financial section is, the greater the development of the school will be, it will be more competitive and it will be able to follow modern trends in the educational process.

This paper explores the role of financial reporting in school management in the Republic of North Macedonia. Key aspects of transparency, accountability and effectiveness of financial operations are analyzed, with a review of the legal regulations and practice in educational institutions. The research is based on surveys with managers, accountants and teachers from different schools, identifying challenges

and opportunities for improvement. The results obtained show that although financial operations in schools are generally stable, greater education and involvement of all stakeholders is needed. Guidelines are proposed for improving transparency and optimal management of financial resources.

Keywords: *Financial reporting, transparency, financial analysis, financial management, educational institutions, etc.*

1. Вовед

Финансиското управување во училиштата претставува еден од најважните аспекти на нивното функционирање и развој. За да се обезбеди континуитет и квалитет во образовниот процес, институциите мораат да имаат ефикасен систем за следење и распоредување на финансиските средства. Финансиските извештаи, како основни документи за отчетност и транспарентност, играат клучна улога во оваа област. Тие се основа за проценка на финансиската состојба на училиштето и го одредуваат правецот на неговото натамошно функционирање, обезбедувајќи клучни податоци за одржување на стабилноста и растот на институцијата.

Во Република Северна Македонија, училиштата се финансираат во голема мера од јавни средства, што ги става под голем надзор и контрола од страна на државни органи, локална самоуправа и други институции. Системот на јавна финансиска отчетност е од витално значење за градење доверба помеѓу училиштата и заедницата, но и за осигурување дека средствата се трошат ефикасно и наменски.

Финансиските извештаи обезбедуваат податоци кои се потребни за проценка на стабилноста и профитабилноста на училиштата. Тие, исто така, даваат одговори на клучни прашања: Какви се приходите и расходите на училиштето? Дали средствата се распоредуваат ефективно? Каква е ликвидноста на училиштето? Какви се неговите обврски и како се управува со нив? Одговорите на овие прашања не само што имаат значење за менаџментот на училиштето, туку и за државата, родителите, наставниците и учениците.

Целта на овој труд е да се анализираат финансиските извештаи на училиштата во Република Северна Македонија, со посебен акцент на транспарентноста, отчетноста и ефективноста во користењето на финансиските ресурси. Истражувањето ќе ги испита механизмите за контрола и надзор на финансиското работење во училиштата, како и ставовите на менаџери, сметководители и наставници за квалитетот на овие извештаи.

Анализата ќе се базира на податоци собрани преку анкети спроведени во неколку училишта во РСМ. Ова истражување ќе даде увид во тоа како училиштата во државата се справуваат со финансиите и ќе понуди препораки за подобрување на системот на финансиско управување. Посебен акцент ќе се стави на важноста на правилното планирање, транспарентноста во работењето и донесувањето информирани одлуки, со цел да се обезбеди одржлив развој на училиштата и да се зголеми довербата на јавноста во нивното финансиско работење.

Трудот ќе се фокусира на значењето на финансиските извештаи не само како алатки за финансиска контрола, туку и како средства за стратешко управување во образовните институции. Токму преку анализа на овие извештаи, училиштата може да ја проценат својата финансиска стабилност, да идентификуваат можности за подобрување и да ги прилагодат своите активности во согласност со актуелните предизвици во образовниот систем. Со ова истражување се стремиме да се објасни не само теоретската димензија на финансиските извештаи, туку и нивната практична примена во секојдневното работење на училиштата, што е од исклучителна важност за обезбедување на квалитетно образование и за транспарентно користење на јавните ресурси.

2. Значење на финансиските извештаи

Финансиските извештаи не се само алатки за прикажување на тековната финансиска состојба на една институција, туку и за проценка на нејзината способност за долгогодишен развој и адаптација на промените во околината. Во контекст на училиштата, финансиските извештаи се особено важни бидејќи образовните институции работат со јавни средства кои подлежат на контрола и надзор од државните органи и локалните власти. За да се обезбеди правилно користење на овие средства, училиштата мораат да имаат јасни и точни финансиски извештаи што ќе им овозможат да ги следат своите финансиски активности и да донесуваат информирани одлуки.

Финансиските извештаи овозможуваат детален увид во финансиската состојба на организацијата, што е од витално значење за сите засегнати страни.¹ Кога училиштата имаат пристап до овие податоци, тие можат да ја проценат својата ликвидност, одржливост и способност за понатамошен развој. Овие извештаи помагаат во предвидувањето на тековните и идните потреби за финансирање, како и во формирањето на долгорочни стратегии за подобрување на образовната инфраструктура и квалитетот на наставата.

Од друга страна, финансиските извештаи се од суштинско значење за донесување на политички и стратешки одлуки на национално и локално ниво. Одговорните органи можат да ги користат за да проценат дали училиштата се ефективно управувани, дали ги исполнуваат своите финансиски цели и дали ги користат ресурсите на најефикасен начин.

2.1. Дефинирање на поимот „финансиски извештаи“

Финансиските извештаи се формални документи кои редовно се подготвуваат од страна на организациите за да ги покажат нивните финансиски активности и состојба во одреден временски период. За училиштата, финансиските извештаи обично се подготвуваат на годишно ниво или на квартално ниво во зависност од потребите на институцијата. Тие претставуваат слика на приходите, расходите, обврските и средствата на училиштето, како и на паричните текови кои се однесуваат на тие средства.

Овие извештаи служат како основа за анализа и процена на финансиите на училиштето. Тие обезбедуваат важни податоци за:

- *Планирање на буџетот*: Финансиските извештаи се клучни за изработка на буџетот за следната година. Тие помагаат во одредувањето на колку средства училиштето има на располагање и за што тие средства ќе бидат користени.
- *Проверка на законската усогласеност*: Финансиските извештаи овозможуваат оценка на тоа дали училиштето ги следи прописите за трошење на јавни средства и дали ги почитува соодветните закони и регулативи.

Тие се изработуваат во согласност со релевантни сметководствени стандарди и регулативи, што обезбедува униформност и доверливост на податоците што се презентираат. Во случај на училиштата во Република Северна Македонија, овие извештаи се усогласени со локалните и националните правила за јавна финансиска отчетност.

Пример: Билансот на состојба прикажува кои средства училиштето ги поседува во моментот на составувањето на извештајот. Овие средства се поделени во две главни категории: актива и пасива. Средствата (активата) можат да бидат тековни (на пр. пари на сметка, побарувања) или долгорочни (на пр. имот, опрема). Пасивата ги вклучува обврски на училиштето, како што се краткорочни и долгорочни долгови. Сопствениот капитал, кој се појавува на пасивата, ја претставува разликата помеѓу средствата и обврските и одразува колку средства училиштето има на располагање за финансирање на својата активност.

¹ Gibson, C. H. (2001). Financial reporting and analysis: Using financial accounting information (11th ed.). Pearson Education.

2.2. Значење на транспарентноста при работењето

Транспарентноста во финансиите на училиштата игра клучна улога во изградбата на доверба меѓу училиштата и јавноста, родителите, локалните власти и други заинтересирани страни. Кога училиштата редовно и точно ги објавуваат своите финансиски извештаи, тие покажуваат дека се подготвени да бидат отчетни и одговорни за начините на кои се трошат јавните средства. Ова е особено важно во образовниот сектор, каде што голем дел од финансиите потекнуваат од буџетски средства и треба да бидат наменски и ефективно искористени.

Финансиското работење мора да биде транспарентно и јасно.² Ова значи дека сите заинтересирани страни треба да имаат лесен пристап до релевантни финансиски податоци, кои ќе им овозможат да следат како училиштето ги троши средствата и да проценат дали тие се користат за нивната намена.³

Пример за транспарентност може да биде редовното објавување на извештаите за потрошени средства, како што се платите на вработените, набавки на образовни материјали, обнова на инфраструктурата и други активности кои се финансираат со буџетски средства. Со овие извештаи, училиштата не само што обезбедуваат отчетност, туку и ја зголемуваат довербата на јавноста во нивното работење.

2.3. Видови на финансиски извештаи

Финансиските извештаи обично вклучуваат неколку основни компоненти, како што се: билансот на состојба, билансот на успех, извештајот за паричните текови, извештајот за промените во капиталот и дополнителните белешки кон финансиските извештаи. Извештаите се подготвуваат во согласност со релевантните сметководствени стандарди.⁴

Во контекст на училиштата, постојат неколку клучни видови финансиски извештаи кои се користат за следење и анализа на финансиските текови:

1. Биланс на состојба

Овој извештај ја прикажува финансиската состојба на училиштето во даден момент. Тој обезбедува преглед на сите средства што училиштето ги поседува (актива) и изворите на тие средства (пасива). На пример, средствата може да вклучуваат пари на сметка, опрема и згради, додека обврските може да вклучуваат долгови и обврски кон други организации. Овој извештај овозможува проценка на финансиската стабилност на училиштето и неговата способност да ги покрие своите краткорочни и долгорочни обврски.

2. Биланс на усџех

Овој извештај ги прикажува приходите и расходите на училиштето за одреден период, обично на годишно ниво. Тој покажува колку средства училиштето остварило во текот на годината и на што тие средства биле потрошени. Овој извештај е особено корисен за анализа на ефективност на училиштето во управувањето со својот буџет.

3. Извештај за паричните текови

Овој извештај е клучен за анализата на ликвидноста на училиштето. Тој покажува колку пари влегуваат и излегуваат од училиштето во одреден период. Овој извештај помага да се процени дали училиштето има доволно средства за да ги покрие своите краткорочни обврски и дали може да инвестира во нови проекти или инфраструктура.

² Gilman, S. (2007). Analyzing financial statements. Read Books.

³ Robert, D. B. (2006). Financial statement analysis and business valuation for the practical lawyer. American Bar Association.

⁴ Ѓоргиева -Трајковска, О., & Колева, Б. (2013). Анализа на финансиски извештаи. Универзитет „Гоце Делчев“.

4. Квартални финансиски извештаи

Кварталните извештаи се изготвуваат на секои три месеци и служат за редовно следење на финансиското работење на училиштето. Тие обезбедуваат преглед на тековните финансиски активности и помагаат да се идентификуваат евентуални проблеми со буџетот во рана фаза.⁵ Кварталните извештаи овозможуваат брзо прилагодување на финансиското планирање и распределбата на ресурсите, што е особено важно за јавните институции кои работат со ограничени буџетски средства.⁶

Кварталните извештаи на училиштата се важни за:

- *Ефикасно следење на буџетот*: Тие помагаат на менаџерите на училиштата да ги следат трошоците и приходите во текот на годината, што овозможува пофлексибилно управување со ресурсите.
- *Зголемување на транспарентноста*: Со редовно објавување на кварталните извештаи, училиштата им даваат на јавноста можност да ја следат употребата на јавните средства, што го зголемува нивниот степен на доверба.
- *Навремено решавање на проблеми*: Ако се појават финансиски проблеми или нерамнотежа во буџетот, кварталните извештаи овозможуваат рано откривање, што им овозможува на училиштата брзо да реагираат и да ги коригираат неправилностите.

Пример за употреба на квартални извештаи е следењето на трошоците за одржување на објектите, закупнини, платите на вработените и набавка на образовни материјали. Кварталните извештаи можат да откријат дали училиштето ги достигнува планираните финансиски цели или ако се потребни корекции во трошоците.

3. Анализа на финансиските извештаи на училиштата во РСМ

Предмет на ова истражување е анализа на финансиските извештаи на училиштата во Република Северна Македонија, со акцент на нивната улога во транспарентноста, отчетноста и финансиската стабилност на овие образовни институции. Истражувањето има за цел да ги идентификува клучните предизвици со кои се соочуваат училиштата при подготовката на финансиските извештаи и нивната употреба во донесувањето на стратешки и оперативни одлуки. Дополнително, се разгледува како финансиските извештаи придонесуваат за обезбедување на доверливост и транспарентност пред јавноста и останатите заинтересирани страни.

Фокусот е ставен на различни аспекти:

- Честота на подготовка и поднесување на финансиските извештаи.
- Способноста на менаџментот да ги интерпретира и користи извештаите за стратешко планирање.
- Влијанието на финансиските извештаи врз транспарентноста и перцепцијата на јавноста за училиштето.
- Предлози за подобрување на квалитетот и применливоста на финансиските извештаи.

⁵ Wallace, R. S. O. (1997). The economic analysis of financial accounting: A European perspective. Routledge.

⁶ Gibson, C. H. (2001). Financial reporting and analysis: Using financial accounting information (11th ed.). Pearson Education.

3.1. Методи на истражување

Во истражувањето се користеше комбинација на квантитативни и квалитативни методи за да обезбеди објективни и детални податоци.

1. Квантитативни методи:

- **Анкетии:** Дизајнирани за да соберат информации од целната група. Анкетата содржеше прашања од затворен тип (скала на согласност и зачестеност) и отворен тип (за дополнителни коментари).
- **Статистичка анализа:** Одговорите од анкетите беа обработени со користење на дескриптивни статистички техники за да се идентификуваат трендовите и разликите во ставовите на учесниците.

2. Квалитативни методи:

- **Анализа на документи:** Преглед на финансиските извештаи доставени од училиштата, со цел да се оцени нивната структура, транспарентност и усогласеност со сметководствените стандарди.
- **Деск истражување:** Анализа на релевантните законски регулативи и практики поврзани со финансиското управување во јавните образовни институции.

3.2. Примерок и целна група

Примерок

Примерокот за истражувањето беше избран со цел да се обезбеди репрезентативност на различните видови училишта во Република Северна Македонија и да се овозможи споредба на финансиските практики во различни образовни средини. Беа вклучени шест училишта од различни региони, типови и големини.

Целна група

Целната група беше избрана врз основа на улогата на учесниците во финансиското управување и нивното директно или индиректно влијание врз процесот на донесување одлуки во училиштата.

Категории на учесници:

1. Наставници (11 испитаници):

Наставниците беа вклучени за да се добие перспектива за тоа како финансиското управување влијае на образовниот процес и ресурсите за настава. Нивниот осврт помогна да се утврди дали финансиските извештаи влијаат на достапноста на наставни материјали, инфраструктура и квалитетот на обуките.

2. Членови на училишни одбори (3 испитаници):

Членовите на училишните одбори се директно вклучени во носењето одлуки врз основа на финансиските извештаи. Нивните одговори дадоа увид во тоа дали извештаите се транспарентни, разбирливи и корисни за донесување на долгорочни стратегии.

3. Менаџери (2 испитаници):

Менаџерите беа вклучени како носители на најважните административни и финансиски одлуки. Тие го објаснија процесот на подготовка на извештаите, како и предизвиците со кои се соочуваат при нивно презентирање и примена.

4. Сметководителите (4 испитаници):

Сметководителите беа клучна целна група, бидејќи тие се одговорни за техничката подготовка на финансиските извештаи и за усогласување со регулативите. Тие дадоа увид во квалитетот на податоците и алатките што ги користат за изготвување на извештаите.

Демографија на испитаниците:

- *Полова застапеност*: 85% од испитаниците беа жени, а 15% мажи, што ја отсликува половата структура на образовниот сектор во Република Северна Македонија.
- *Возраст*: Испитаниците беа на возраст од 25 до 55 години, со просечно искуство од 10 години во својата професионална улога.
- *Работно искуство*: Наставниците имаа искуство во наставниот процес, додека менаџерите и сметководителите беа искусни во административното и финансиското управување.

3.3. Обработка на податоците

Обработката на податоците беше спроведена во неколку фази за да се добие прецизна и јасна анализа на резултатите од истражувањето. Податоците беа собрани преку анкети и дополнителна анализа на документите, а обработката вклучуваше статистички и квалитативни методи.

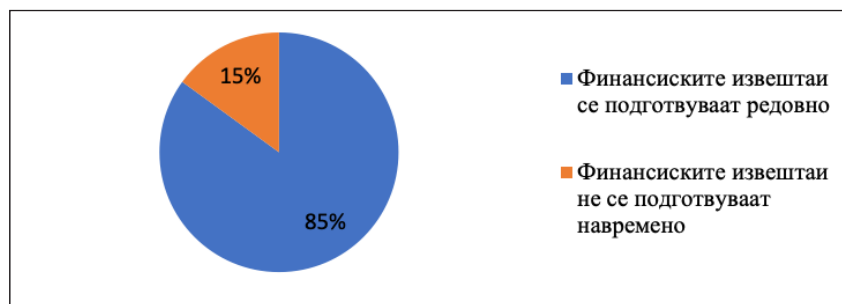
Подготовка и организација на испитаници

Анкетите беа спроведени онлајн, користејќи дигитална платформа за собирање одговори. Собраните податоци беа организирани по категории (наставници, сметководители, менаџери, членови на училишни одбори) за полесна анализа. Финансиските извештаи од училиштата беа анализирани за да се проверат нивната структура, транспарентност и усогласеност со стандардите.

Квалитативна обработка

1. Анализа на зачестеноста на подготовка на финансиски извештаи:

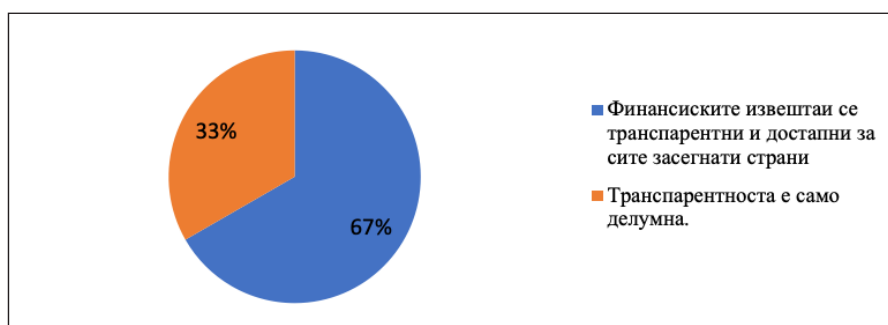
- 85% од анкетираниите потврдија дека финансиските извештаи се подготвуваат редовно на годишно ниво, додека 15% сметаат дека извештаите не се подготвуваат навремено.
- 71.4% од испитаниците изјавија дека финансиските извештаи се разгледуваат многу често на училишните одбори, што укажува на редовно користење на овие документи за донесување одлуки.



Графикон.1 Процентуален приказ на зачестеноста на подготовката на финансиски извештаи

2. Задоволство со транспарентноста на извештаите:

→ 66.7% од анкетираниите се согласуваат дека финансиските извештаи се транспарентни и достапни за сите засегнати страни, додека 33.3% сметаат дека транспарентноста е само делумна.



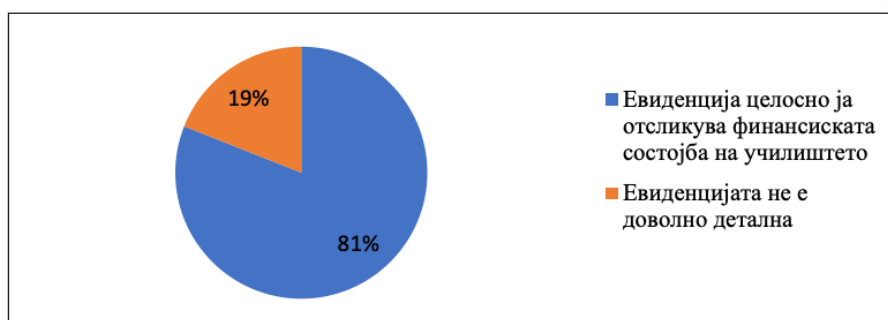
Графикон 2. Перцепцијата на транспарентноста и достапноста на извештаите

3. Перцепција за корисноста на извештаите:

→ 76.2% од испитаниците изјавија дека финансиските извештаи многу често помагаат во донесувањето одлуки.

4. Квалитет на финансиската евиденција:

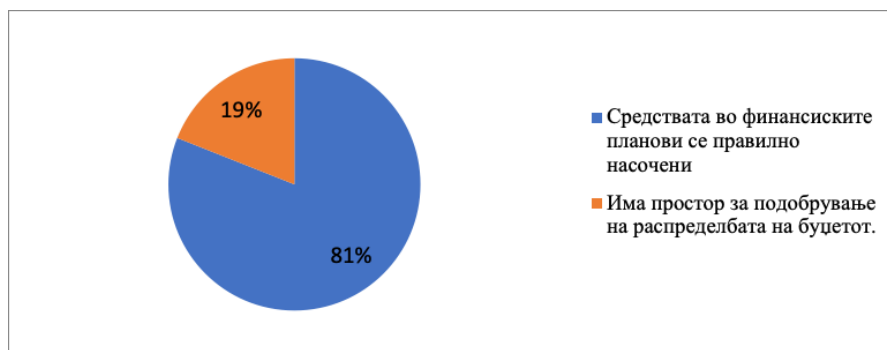
→ 81% од испитаниците сметаат дека финансиската евиденција целосно ја отсликува финансиската состојба на училиштето, додека 19% наведуваат дека евиденцијата не е доволно детална.



Графикон 3. Задоволство со квалитетот на финансиската евиденција

5. Анализа на распределбата на буџетот

→ 81% од анкетираниите наведуваат дека средствата во финансиските планови се правилно насочени, но 19% посочуваат дека има простор за подобрување.



Графикон 4. Перцепцијата на распределбата на буџетот

Квалификативна анализа

1. Перцепции на наставниците:

Наставниците посочија дека транспарентноста на финансиските извештаи е важна за градење доверба во училиштето. Некои истакнаа дека недоволната достапност на информациите понекогаш предизвикува сомнежи за распределбата на средствата.

2. Сметководителите за техничкиот квалитет на извештаите:

Сметководителите нагласија дека подготовката на финансиските извештаи е често предизвик поради недостаток на соодветни ресурси и ограничен пристап до дигитални алатки. Посочија дека е потребна поголема поддршка од надлежните органи за подобрување на квалитетот на извештаите.

3. Менаџерите за одлуките базирани на извештаите:

Менаџерите нагласија дека финансиските извештаи се суштински за планирањето на буџетот и за донесување на долгорочни стратегии. Некои изјавија дека транспарентноста на извештаите помага во создавањето доверба помеѓу училиштето и родителите.

Може да се изнесе дека финансиските извештаи се подготвуваат редовно и се корисни за донесување на одлуки, но постои простор за подобрување на нивната транспарентност и деталност. Потребна е поголема поддршка за сметководителите во форма на ресурси и алатки за изготвување на извештаи. И училиштата треба да инвестираат во едукација на вработените за подобро разбирање и користење на финансиските извештаи.

Заклучок

Финансиските извештаи претставуваат суштинска алатка за управување, транспарентност и отчетност во училиштата. Анализата покажа дека тие играат клучна улога во донесувањето на одлуки, планирањето на буџетите и распределбата на ресурсите. Училиштата во Република Северна Македонија главно ги подготвуваат овие извештаи редовно и во согласност со законските барања, но сепак, постојат области каде што е потребно подобрување.

Преку истражувањето беше утврдено дека, транспарентноста на финансиските извештаи е генерално на задоволително ниво, но постои потреба за поголема достапност на информациите до сите засегнати страни, како што се наставниците, родителите и заедницата. Квалитетот на финансиската евиденција е добар, но не секогаш доволно детален за да ги

опфати сите аспекти на финансиското работење. Финансиската стабилност на училиштата е главно добра, благодарение на правилното планирање и трошење на средствата. Сепак, потребна е подобра распределба на ресурсите за да се одговори на специфичните потреби на различни типови училишта.

Вработените во училиштата, особено сметководителите и менаџерите, треба да добијат дополнителна обука за подготовка и анализа на финансиските извештаи, како и воведување на дигитални платформи за автоматизација и олеснување на процесот на подготвување на извештаите. Со имплементација на овие препораки, училиштата во Република Северна Македонија би можеле значително да го подобрат својот систем за финансиско управување, да ја зголемат транспарентноста и да обезбедат поефективно користење на ресурсите. На тој начин, ќе се создаде посилна основа за долгорочен развој на образовните институции, што е од суштинска важност за квалитетот на образованието и довербата на заедницата.

Користена литература:

- [1] Gibson, C. H. (2001). *Financial reporting and analysis: Using financial accounting information* (11th ed.). Pearson Education.
- [2] Robert, D. B. (2006). *Financial statement analysis and business valuation for the practical lawyer*. American Bar Association.
- [3] Joshua, G. (2004). *Financial statement analysis: How to use financial information to make informed business decisions*. Financial Times.
- [4] Ѓоргиева-Трајковска, О., & Колева, Б. (2013). *Анализа на финансиски извештаи*. Универзитет „Гоце Делчев“.
- [5] Здравкоски, З., & Здравкоски, И. (2004). *Сметководство – учење и практика*. Економски факултет, Прилеп.
- [6] Gilman, S. (2007). *Analyzing financial statements*. Read Books.
- [7] Horngren, C. T., Sundem, G. L., & Elliott, J. A. (2002). *Introduction to financial accounting* (8th ed.). Prentice Hall.
- [8] Kieso, D. E., Weygandt, J. J., & Warfield, T. D. (2013). *Intermediate accounting* (14th ed.). Wiley.
- [9] Schipper, K., & Vincent, L. (2003). *Earnings quality*. *Accounting Horizons*, 17(1), 1-18.
- [10] Wallace, R. S. O. (1997). *The economic analysis of financial accounting: A European perspective*. Routledge.